

CIBERESPÈCIES

BUTLLETÍ ELECTPÒNIC DEL SERVEI DE PROTECCIÓ D'ESPÈCIES

ÈPOCA III

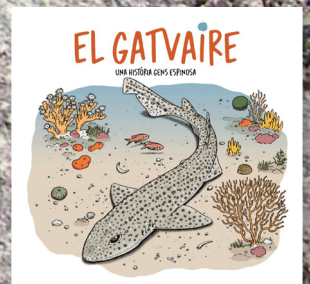
JULIOL 2024 NUM. 14

EL FERRERET DAVANT L'AMENAÇA DEL CANVI CLIMÀTIC

Govern de les
Illes Balears

Conselleria d'Agricultura,
Pesca i Medi Natural

EL GATVAIRE,
UNA HISTÒRIA GENS ESPINOSA

PRIMER MAPA DE RISCS
PER A LA TENASSA

ÍNDEX DE CONTINGUTS

L'ARES II DIVULGA	1
MÓN VEGETAL	2
Seguiment de la flora litoral de Mallorca	2
Seguiment de la flora de les Pitiüses	3
ACTUALITAT ANIMAL	5
La Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural va exposar els resultats del seguiment de la nidificació d'espècies de rapinyaires de les Illes Balears durant el 2023	5
Es crea el primer mapa de risc amb les amenaces potencials sobre les tenasses, <i>Dendropoma lebeche</i>	7
Es tornen a recomptar les colònies de cria de quiròpters cavernícoles de les Balears	9
La sequera i les altes temperatures provoquen una disminució en el nombre de larves de ferreret	11
Continuen les accions del projecte de conservació del gatvaire	12
La Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural allibera un exemplar de milana que havia ingressat ferit al COFIB	13
La Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural habilita dues noves àrees de cria d'aus aquàtiques al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca	14
Quaranta-set tortugues marines varen ser alliberades a la mar el passat novembre	15

Portada: Alytes muletensis (Xavier Manzano), Portada còmic Gatvaire (Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural), Dendropoma lebeche (Balma Alabat).

Edició: Servei de Protecció d'Espècies, Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural, Govern de les Illes Balears

Portal web: especies.caib.es

Adreça: C/ del Gremi dels Corredors, 10 (polígon de Son Rossinyol), 07009 Palma

Telèfon: 971784956 – Fax: 971176967

Adreça electrònica: especies@dgmedinatural.caib.es

Coordinació de la publicació: Lucía Latorre (Projecte ARES II-SEO/BirdLife)

Maquetació: Noemí Alonso

© Govern de les Illes Balears

Si vols rebre el CIBERESPÈCIES, envia un missatge a especies@dgmedinatural.caib.es amb el teu nom i adreça electrònica.

Si vols consultar els CIBERESPÈCIES anteriors, entra aquí: <http://www.caib.es/sites/proteccioespecies/ca/ciberespecies-75778/>

L'ARES II DIVULGA

Per Joan Ramis i Lucía Latorre (SEO/BirdLife)

El primer pas per dur a terme una conservació de la biodiversitat efectiva és el coneixement d'aquesta. Per aquest motiu, un dels objectius més importants del Projecte ARES II (Actuacions de Recuperació d'Espècies Silvestres) és la divulgació de la informació. Durant el 2023 s'han dut a terme moltes publicacions informatives.

En la línia de la difusió escrita, s'han publicat dos números de la revista digital Ciberespècies (números 12 i 13 de l'època III). Aquests documents es poden consultar i descarregar gratuïtament a la pàgina web de la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural (CAPMN a partir d'ara). En la mateixa línia de difusió, també s'ha publicat el Quadern de Natura número 35, com a llibre de les Dades de Peixos Rars de les Illes Balears (DAPERÀ, 2023). Finalment, també es va divulgar un pamflet informatiu sobre la publicació del Decret Llei 1/2023 per a mesures de protecció de les sargantanes i per a la prevenció de la introducció de serps a les Illes Balears.

Pel que fa a la divulgació no escrita, s'ha continuat amb l'exposició Balears: 'Natura Urgent', amb l'objectiu de donar visibilitat a la importància de la protecció i conservació de les espècies amenaçades de les Illes Balears i informar sobre el projecte ARES II al públic general. Aquesta exposició consta de quatre plafons informatius a centres socials amb bona afluència de gent i centres d'educació secundària. Amb un total d'onze préstecs de l'exposició fins al 2022, aquesta acció ha tingut molt bona rebuda pel públic. El 2023, durant el 30 de setembre (Dia de les Aus), en el Jardí Botànic Germà Macià del Monestir de Lluc, es varen tornar a exposar els plafons i es va fer una xerrada per exposar els resultats del projecte. Per altra banda, es varen presentar els resultats fins al moment de l'ARES II respecte a les poblacions de voltors a la European Vulture Conference 2023. A més, i com a part de l'acció enfocada a la divulgació sobre la tinença de tortugues a cases, es varen continuar amb les xerrades a escoles, fent un total de 25 xerrades en escoles de Mallorca.

Per altra banda, i tenint en compte la importància de les xarxes socials en la divulgació, es varen realitzar un total de 12 publicacions relatives al projecte a Facebook, Instagram i X (Twitter), incloent-hi la campanya per a la participació ciutadana per a la detecció dels tres invertebrats marins inclosos com a espècies a protegir dins de l'ARES II: *Pinna nobilis*, *Charonia lampas* i *Dendropoma lebeche*.

Finalment, cal dir que durant el 2023 s'ha guionitzat i començat a crear contingut per a la creació del llibre Galeria Balear

DAIT. Presentació de resultats del projecte ARES II en la celebració del Dia de les Aus 2023. © SEO/BirdLife

BAIX. Presentació de resultats sobre voltors dins del projecte ARES II en la European Vulture Conference 2023. © SEO/BirdLife

d'Espècies dedicat a *Testudo hermanni*, *Testudo graeca* i *Emys orbicularis* que està previst de publicar durant enguany.

Així doncs, a part de totes les actuacions relacionades amb la recuperació d'espècies silvestres, el Projecte ARES II també ha dedicat una gran quantitat d'esforços a divulgar i donar a conèixer totes les accions que s'han dut a terme durant el 2023.

MÓN VEGETAL

SEGUIMENT DE LA FLORA LITORAL DE MALLORCA

Per *Lucía Latorre (SEO/BirdLife)*

Com cada any des del 2021, dins del projecte ARES II, s'inclou el seguiment de la flora catalogada del litoral de Mallorca. El passat any 2023, s'ha fet l'actualització de les informacions poblacionals de *Limonium pseudodyctiocladum*, *Limonium inexpectans*, *Limonium carvalhoi* i *Helianthemum marifolium*. A cada localitat d'aquestes espècies es varen recollir dades sobre la distribució, dades demogràfiques bàsiques, estat de conservació i característiques de l'hàbitat que hi ocupen.

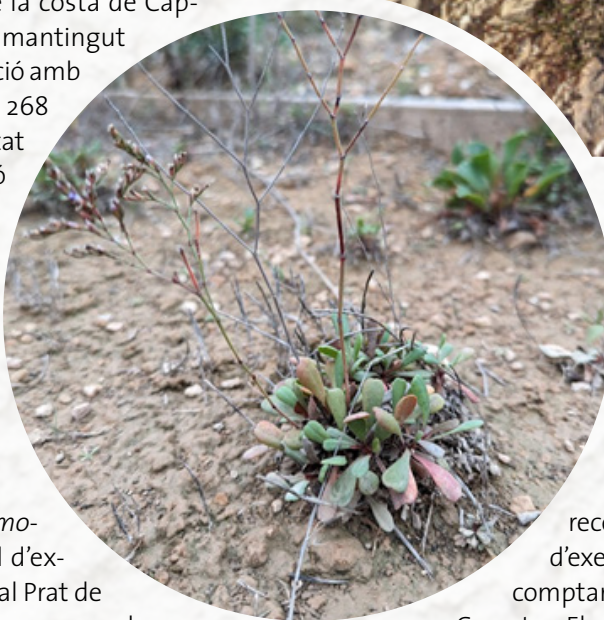
Limonium pseudodyctiocladum és una espècie en perill d'extinció a les Balears i endèmica de la costa de Capdepera. El nombre d'exemplars ha mantingut una relativa estabilitat en comparació amb anys anteriors fins al recompte de 268 individus de 2023. Aquesta estabilitat va mostrar una lleugera disminució el 2021, possiblement relacionada amb un augment de visitants i banyistes després de la finalització de les restriccions per la Covid-19. Tot i això, l'espècie continua mostrant una àrea de distribució similar als anys anteriors i conserva exemplars reproductius robustos.

S'han comptat els exemplars de *Limonium inexpectans*, també en perill d'extinció, a tota la zona de distribució al Prat de Magaluf, incloent-hi els individus dispersos per les àrees de creixement potencial i també dins de la parcel·la que forma part del projecte de recuperació de les saladines endèmiques. Es varen comptar més de 17500 exemplars. Aquest nombre va suposar un augment notable respecte a anys previs (1375 el 2022 i 831 el 2021) donat que es va realitzar una estimació a causa del gran nombre d'individus en fase vegetativa, fent una estimació comptant els individus en quadrants aleatoris i extrapolant la densitat a tota l'àrea poblada. Aquest canvi metodològic pot explicar aquest augment. Així i tot, els resultats indiquen una tendència ascendent, sobretot a les parcel·les del projecte de recuperació, al contrari de la resta de llocs de creixement on s'observa degradació de l'hàbitat i on només s'han comptabilitzat 20 exemplars.

El 2023 també es va fer el recompte d'*Helianthemum marifolium*, espècie en règim de protecció especial, en dues zones restringides, la zona d'exclusió de l'aeroport i Es Carnatge. El

DALT. *Peu de Limonium pseudodyctiocladum a la costa de Capdepera, Mallorca.* © Sebastià Capó

BAIX. *Peu reproductor de Limonium inexpectans al prat de Magaluf, Mallorca.* © Sebastià Capó

recompte es va fer estimant el nombre d'exemplars a causa de la dificultat de comptar-los directament, especialment a Es Carnatge. El nombre d'individus estimats el 2023 va ser de 1252 a es Carnatge i només 13 a la zona d'exclusió de l'aeroport. Destaca que l'estimació a la zona d'exclusió de l'aeroport el 2022 va ser d'aproximadament 500, molt més gran que el recompte de l'any passat. A la zona d'exclusió, l'única amenaça és l'ús d'herbicides o el desbrossament del terreny. Fora d'aquesta zona, la planta es troba en una zona freqüentada per persones i degradada pel moviment del terreny.

Com a resultat d'aquestes feines s'actualitzen les propostes de mesures de recuperació per aquestes espècies, com ampliar les àrees de plantació i la restricció d'accés de persones al cas de *L. pseudodyctiocladum*, la restauració del prat de Magaluf i la senyalització o tancament les zones de creixement de *L. inexpectans*, i la millora de la delimitació dels camins a es Carnatge, així com la col·locació de cartells en alguns punts per informar de la riquesa florística del lloc per a la protecció de *H. marifolium*.

SEGUIMENT DE LA FLORA DE LES PITIÜSES

Per *Lucía Latorre i Joan Ramis (SEO/BirdLife)*

Igual que al cas de la flora del litoral de Mallorca, dins del projecte ARES II s'inclou el seguiment de la flora catalogada de les Pitiüses. El passat any 2023, s'ha donat continuïtat als treballs de seguiment i actuacions començades en anys anteriors sobre les espècies *Limonium cossonianum*, *Achillea maritima*, *Silene hifacensis*, *Asperula pau*i, *Mauranthemum ebusitanum*, *Cephalaria squamiflora* subsp. *mediterranea* i *Medicago citrina*. Aquestes accions segueixen les directrius del Pla Font i Quer de conservació de la flora amenaçada de les Pitiüses. Aquests varen ser alguns dels resultats de les espècies estudiades:

- *Limonium cossonianum* és una espècie únicament present a les costes de ponent de Formentera, que es troba en estat Vulnerable a escala mundial. Les accions sobre

aquesta espècie es basen en dues línies d'actuació. Per una banda, la proposta de localitzacions per a possibles reforços poblacionals o introduccions, i per l'altra, es donen a conèixer nous nuclis poblacionals. Com a proposta de reforçament s'han suggerit zones amb menor densitat d'individus, dins la seva àrea de distribució, que constitueix unes 20 hectàrees. Es proposen dues zones externes idèntiques a les àrees originals: el tram costaner comprès entre es Pont de s'Ase i Caló d'en Trull i Punta Rasa. Lligant amb el segon objectiu, la informació sobre la distribució i demografia de l'espècie és prou completa, però encara així s'han obtingut dades de tres noves subpoblacions no inventariades que donen continuïtat a les ja existents, per la zona de Punta Gavina, Pont de s'Ase i l'Estany des Peix.

Exemplar d'*Asperula pau*i en bon estat a Eivissa. © Jordi Serapio

- En el cas de l'espècie *Achillea maritima*, es troba en Perill a escala mundial i, a escala balear, es considera espècie sensible a l'alteració de l'hàbitat. L'any 2023 es va avaluar la supervivència del reforçament poblacional a s'Espalmador, que constava de vint-i-dos exemplars plantats a primers d'any produïts al viver forestal CEFOR. Sis mesos més tard, s'han avaluat la supervivència i el bon estat de totes les plantes introduïdes. Per altra banda, s'han actualitzat dades demogràfiques prospectades a les platges del Llevant de Formentera, comprovant que s'ha produït una important davallada a una de les zones (Ses Illetes) a més de la desaparició dels nuclis coneguts de les Platges de Llevant. La situació de l'espècie a Pitiüses, per tant, continua essent d'extrema vulnerabilitat.
- *Silene hifacensis*, classificada com a Vulnerable a escala nacional i balear, es troba només a les costes d'Eivissa, a més d'Alacant. El 2023 es va visitar el nucli poblacional introduït a Penya Esbarrada, comprovant que dels 10 exemplars plantats el 2021, encara en sobreviuen 6. Dos d'ells varen produir llavor el 2023, avalant-se així l'efectivitat d'aquesta metodologia.
- *Asperula pau* és una espècie endèmica de les costes de Pitiüses, classificada com a Vulnerable a escala balear, que conviu amb altres espècies com *Silene hifacensis*, *Chaenorhinum organifolium* o *Lomelosia cretica*. Es troba sobretot a parets verticals de penyals rocallosos d'orientació nord. L'any 2023 es va fer un recompte parcial de la població situada entre sa Penya Esbarrada i Cap Negret (nord-est d'Eivissa). La conservació de l'espècie sembla bona, tot i que aquesta localització manifesta un grau de presència humana creixent, incrementant el risc d'incendi forestal, especialment.
- L'espècie *Mauranthemum paludosum* subsp. *ebusitanum* és endèmica d'Eivissa i es troba en Perill segons el Llibre Vermell de la flora balear. Durant els anys 2022 i 2023 la forta sequera ha incidit significativament en l'espècie, provocant que l'extremadament baix nombre d'efectius hagi tingut una productivitat molt baixa. Per aquesta raó, s'ha presentat una proposta de localitzacions per a reforçament poblacional a la zona dels Alls i ses Torretes (els Amunts).
- *Cephalaria squamiflora* subsp. *mediterranea* és una espècie en Perill d'Extinció segons el Llibre Vermell de la flora balear, que només es troba a les Illes Balears i es creu que a Sardenya. És una espècie d'alts requisits microclimàtics, ja que les dues úniques poblacions es troben a partir d'una alçada concreta i amb una orientació nord. Per aquesta raó, les possibles localitzacions per dur a terme

un reforçament poblacional han de complir les condicions esmentades. A més, al només tenir dues poblacions, cal mantenir intacte el *pool* genètic. S'han proposat dues noves localitzacions per fer un reforçament poblacional.

- De l'espècie *Medicago citrina* no s'han dut a terme mesures directes. Així i tot, s'ha quantificat la població en uns 70-80 individus i un registre de 20 peus morts. A més, cal dir que no s'ha trobat cap afecció produïda per l'insecte *Icerya purchasi*.

A manera de resum, de les set espècies incloses en aquesta acció del projecte ARES II, s'han dut a terme reforços poblacionals en quatre d'elles i censos poblacionals de totes durant el 2023. Aquesta metodologia forma part de la gestió adaptativa, que entre altres coses, permet centrar els esforços dedicats a cada espècie en funció de les seves necessitats al llarg del temps, i que podran ser completats amb reforços poblacionals en el futur.

Reforçament poblacional d'*Achillea maritima* efectuat a l'illa de s'Espalmador. © Jordi Serapio

ACTUALITAT ANIMAL

Àguila peixatera
en el seu niu. © RSPB

LA CONSELLERIA D'AGRICULTURA, PESCA I MEDI NATURAL VA EXPOSAR ELS RESULTATS DEL SEGUIMENT DE LA NIDIFICACIÓ D'ESPÈCIES DE RAPINYAIRES DE LES ILLES BALEARS DURANT EL 2023

Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural

La CAPMN, a través de la Direcció General de Medi Natural va presentar el novembre de 2023 els resultats del seguiment de la nidificació dels grans rapinyaires durant l'any passat. El seguiment d'aquestes espècies protegides es va realitzar pel Servei d'AMAs i el SPE mitjançant visites d'observació als territoris i als nius. A Menorca, el Consell Insular també va col·laborar en aquesta tasca.

L'objectiu principal, com cada any, va ser verificar el desenvolupament de la reproducció, determinar l'ocupació dels territoris i dels nius, així com la posta, l'eclosió, l'èxit reproductor i la productivitat. Les visites es van fer tant per terra com per mar, amb l'assistència d'embarcacions i l'ús de dispositius òptics. Les dades recopilades indiquen que, en general, l'estat de conservació d'aquestes

aus és positiu, tot i que hi ha una preocupació particular per l'evolució de l'àguila peixatera a Mallorca, especialment a la serra de Tramuntana i, de manera específica, a la zona de Ponent.

És important recordar que les aus rapinyaires, situades en la part superior de la cadena alimentària i amb una població escassa al nostre arxipèlag allunyat del continent, són considerades extremadament vulnerables i requereixen vigilància i aplicació de mesures de conservació per garantir-ne la conservació o millores de les seves poblacions. Per aconseguir els objectius establerts pels plans de recuperació i conservació, és necessari obtenir dades demogràfiques i de distribució anuals mitjançant estudis de camp per analitzar les tendències.

Les espècies de rapinyaires que són objecte de seguiment anual són aquelles que estan catalogades com a amenaçades tant en el catàleg estatal com l'autonòmic: la milana i l'àguila coabarrada, classificades com a 'en perill d'extinció', i l'àguila peixatera i el voltor negre i la miloca, dins de la categoria 'vulnerable'. A més, també es realitza un seguiment anual del voltor lleonat, una espècie que no està amenaçada, però que es troba en règim de protecció especial.

El seguiment de rapinyaires a les Illes Balears indica una reproducció variable durant l'últim any. Pel que fa a l'àguila peixatera, a Mallorca s'han revisat 35 nius, detectant-se vuit parelles territorials, de les quals només cinc es van reproduir amb èxit. Al parc nacional Maritimoterrestre de l'Arxipèlag de Cabrera (PNMTAC a partir d'ara) es van detectar sis parelles, que varen produir cinc cries. A Eivissa, no hi va haver reproducció mentre que a Menorca va ser més exitosa amb quatre parelles produint vuit cries.

Pel que fa a la milana, a Mallorca es varen registrar 47 nius ocupats amb una producció de 71 polls, mentre que a Menorca es van detectar 62 parelles amb una producció de 90 polls. El voltor negre i el voltor lleonat es van reproduir exclusivament a Mallorca, amb 34 i 15 cries, respectivament. L'àguila coabarrada també va tenir una reproducció notable

Reunió de resultats del pla Terrasse 2023. © Carlota Viada-SEO/BirdLife

a Mallorca amb vuit polls. La miloca ha mostrat a Menorca una pujada fins a les 62 parelles i a Mallorca s'ha pogut observar una parella reproduint-se a la costa nord de la Tramuntana.

Per a posar en comú aquests resultats es va celebrar el 10 de novembre la reunió anual del Pla Terrasse, coordinat per SEO/BirdLife dins del projecte ARES II. A més, es varen discutir temes com la correcció d'esteses elèctriques per evitar accidents amb les aus i les causes d'entrada de rapinyaires ferits al Consorci per a la Recuperació de la Fauna de les Illes Balears (COFIB a partir d'ara).

En aquesta trobada varen estar presents altres entitats i sectors professionals implicats en la conservació dels rapinyaires a les Illes Balears com ara el COFIB, AENA, empreses elèctriques (Red Eléctrica Española i e-distribución), tècnics del Consell de Menorca, agents de caça del Consell de Mallorca, AMAs, l'associació de guies de muntanya, entitats conservacionistes (SEO/BirdLife, GOB Mallorca, GEN GOB, Fundació Vida Silvestre Mediterrània), la Federació Balear de Falconeria, a més de personal de la CAPMN.

ES CREA EL PRIMER MAPA DE RISC AMB LES AMENACES POTENCIALS SOBRE LES TENASSES, *Dendropoma lebeche*

Per *Lucía Latorre (SEO/BirdLife) i Xisco Sobrado (Soldecocos/GEN-GOB)*

Les tenasses, *Dendropoma lebeche*, són gasteròpodes marins sèssils que habiten el pis medio-litoral fins als 3 m de profunditat. Els adults presenten una closca dura vermiforme que es fixa al substrat rocós, formant agregats de closques, que formen amples 'crostes' considerades estructures microrrecifals. Es considera una espècie indicadora de bona qualitat de l'aigua i s'utilitza per obtenir informació en estudis paleoclimàtics.

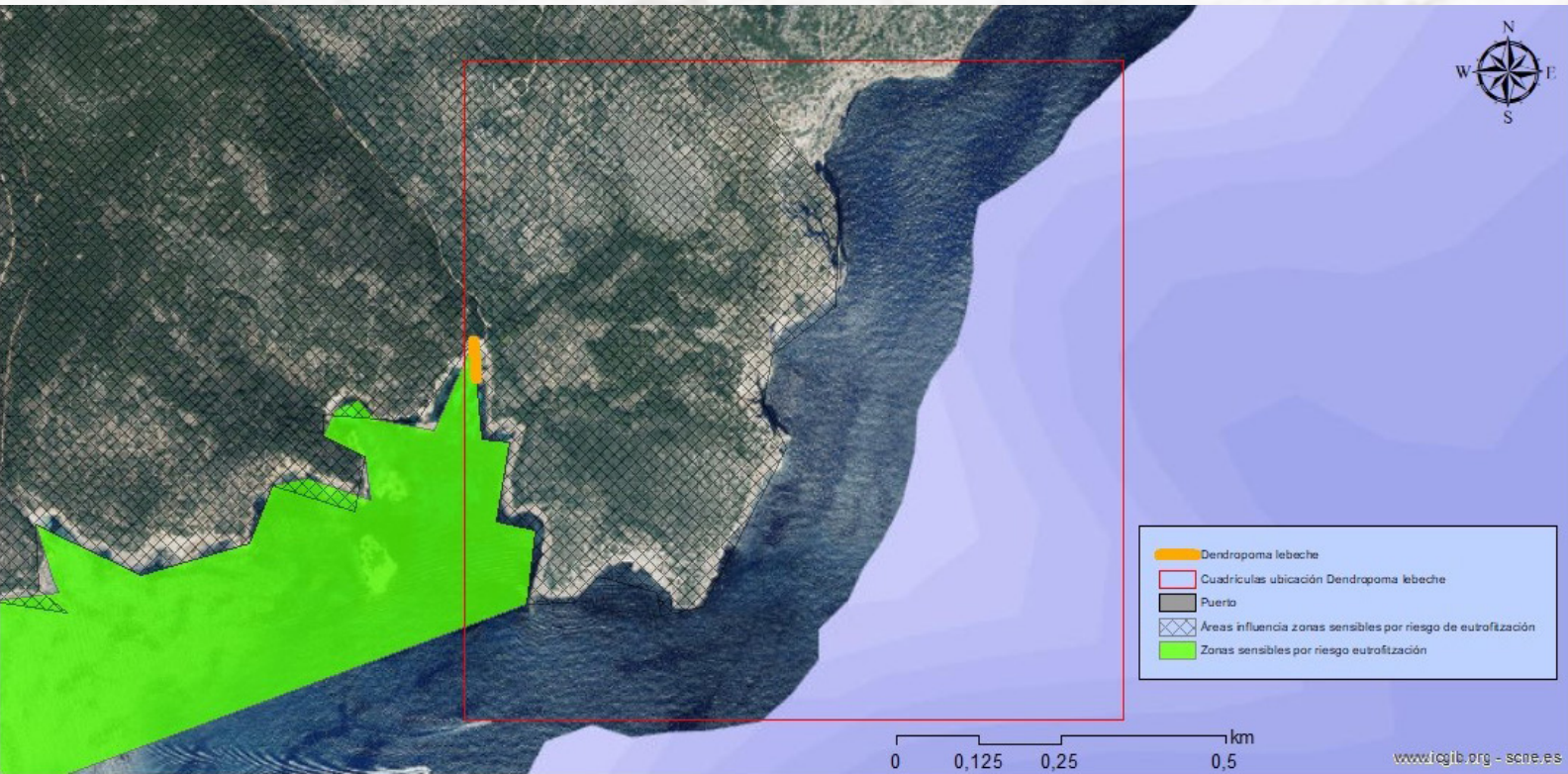
Les amenaces sobre aquesta espècie són, com sol donar-se, d'origen antropogènic. Inclouen la contaminació local d'aigües superficials per eutrofització, vessaments d'emissors i dessaladores, hidrocarburs, l'alteració del litoral per construcció d'infraestructures, aparició de sediments o sòlids en suspensió, o l'ocupació massiva del litoral que comporta el trepig, ruptura i erosió de les seves colònies. A més, essent una espècie de creixement molt lent, la seva destrucció es pot considerar irreversible a escala humana. És per això que es troba als catàlegs espanyol i balear d'espècies amenaçades com a 'vulnerable', així com a la llista vermella dels invertebrats marins del mar Balear.

Dins el projecte ARES II, es dedica un apartat a crear accions de conservació per a aquesta espècie. Una d'aquestes accions ha consistit a crear un mapa de risc per les tenasses, identificant les amenaces de caràcter antropogènic a les quals estan sotmeses les poblacions de *D. lebeche* i així identificar les zones on es troben en major risc.

Aquest mapa es va crear utilitzant informació cartogràfica amb quadrícules de 5 x 5 km² combinant estudis previs de l'IEO per localitzar les colònies el més concretament possible. Per al mapatge d'amenaces i pressions es van localitzar punts de vessament d'aigües residuals o pluvials, punts de vessaments de dessaladores, emissors, carreteres (que signifiquen un accés humà més probable), espais residencials, ports, zones sensibles per risc d'eutrofització, zones vulnerables per nitrats i zones d'interès miner. A cada amenaça i pressió se li va assignar un valor numèric, categoritzant aquests valors segons criteris trobats a la bibliografia, sent els de major valor els emissors, les dessaladores i els punts de vessament, i els de menor risc la presència de carreteres,

Exemplar de *Dendropoma lebeche* en el Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera. © Balma Alabat

espais residencials i presència de nitrats. A aquest valor se li afegeix un altre valor numèric per proximitat. Així, es va dividir el litoral de les illes en trams classificats des de risc nul a risc molt alt.

Es van analitzar en total 76 trams: 43 a Mallorca, 9 a Cabrera, 7 a Menorca, 6 a Eivissa, 6 a Illots de Ponent d'Eivissa i 5 trams a Formentera. D'aquests, 32 presenten un risc molt alt, essent, per tant, la majoria dels casos. De la resta de trams, 15 presenten un risc nul, 5 un risc molt baix, 10 presenten un nivell baix, 4 presenten un nivell mitjà i 10 presenten un nivell alt. Dels trams amb risc molt alt, 26 es troben a Mallorca, un a Cabrera, un a Menorca, dos a Eivissa i dos a Formentera. Cal destacar àrees amb gran pressió antròpica com els trams de Porto Pi, Magaluf, Santa Ponça, Sant Elm, Port de Sóller, Platja de Formentor, Colònia de Sant Pere a Mallorca i Sa Ràpita.

Exemple d'anàlisi de riscos per a Dendropoma lebeche a la zona litoral de s'Olla a l'Illa de Cabrera. Font: Xisco Sobrado, Soldecocos

Tot i que no s'han tingut en compte tots els factors que poden afectar l'espècie (com l'efecte del canvi climàtic i altres factors que no s'han pogut contrastar amb la bibliografia de referència), aquest estudi ha definit que si no es limiten les amenaces i pressions ja conegudes, diferents trams de colònies de *Dendropoma lebeche* poden veure's afectats en un futur. En aquest sentit, s'ha proposat dur a terme un seguiment bianual de la població per comprovar que els riscos identificats es tradueixen en impactes per a la colònia. D'aquesta manera, es podrà realitzar una gestió adaptada a l'evolució de la població, aplicant mesures de protecció específiques segons el nivell de risc de cada tram de colònies.

ES TORNEN A RECOMPTAR LES COLÒNIES DE CRIA DE QUIRÒPTERS CAVERNÍCOLES DE LES BALEARS

Per Joan Ramis (SEO/BirdLife)

A les Illes Balears, actualment només hi ha constància de 18 espècies de ratapinyades o quiròpters (Ordre: *Chiroptera*). D'aquestes, només 7 tenen hàbits cavernícoles: la ratapinyada de ferradura grossa (*Rhinolophus ferrumequinum*), la ratapinyada de ferradura petita (*Rhinolophus hipposideros*), la ratapinyada de morro llarg (*Myotis myotis*), la ratapinyada d'escalera (*Myotis escaleraii*), la ratapinyada d'orelles dentades (*Myotis emarginatus*), la ratapinyada de peus grossos (*Myotis capaccinii*) i la ratapinyada de cova (*Miniopterus schreibersii*).

Aquestes espècies depenen estretament dels refugis que troben a les caveres o coves de les Balears per poder desenvolupar correctament tot el seu cicle biològic. Les condicions de protecció i de clima, com una temperatura estable i una humitat relativa adequada, que confereixen aquests indrets, ajuden a les ratapinyades en fases vitals com la hibernació, els naixements de nous individus i el creixement dels joves. Per aquestes raons, els quiròpters cavernícoles solen agrupar-se en colònies de molts individus, concentrant-se en poques i determinades coves. Moltes d'aquestes colònies es veuen afectades per diferents pertorbacions,

que normalment estan associades a la visita humana a les coves, fet que pot provocar molèsties a la comunitat. Aquest fet, unit al comportament colonial que tenen els ratpenats, fa que algunes comunitats siguin relativament vulnerables. Cal destacar que l'espècie *Myotis capaccinii* és considerada "en perill d'extinció" a escala nacional (a les Balears és considerada com a "vulnerable"), i que comparteix característiques amb altres espècies com *Rhinolophus ferrumequinum*, *Myotis myotis*, *Myotis emarginatus* i *Miniopterus schreibersii*, que també es troben catalogades com a "vulnerables" a escala nacional o en llistats de protecció especial.

Durant el 2023 i en el marc del Projecte ARES II es va establir un recompte de 8 coves de cria de quiròpters cavernícoles a les Illes Balears: la cova sa Guitarreta (Mallorca), la cova de ses Ratapinyades d'Inca (Mallorca), la cova ses Abelles (Menorca), la cova Murada (Menorca), la cova Llarga (Menorca),

DALT. Ratapinyada de ferradura grossa (*Rhinolophus ferrumequinum*). © Raffaele Maiorano

la cova marina de ses Ratapinyades (Menorca), l'avenc d'en Cosme (Eivissa) i la cova des Regals (Eivissa). Totes elles figuren en el Pla Balcells (Pla de recuperació i conservació dels quiròpters cavernícoles de les Illes Balears).

Mitjançant càmeres infraroges, gravadores d'ultrasons i programes especialitzats en sonogrames, es van comptabilitzar un total de 3.552 ratapinyades, essent *Miniopterus schreibersii* i *Myotis escaleraei* les espècies més abundants (35,2% i 24,1%, respectivament). La cova de sa Guitarreta va ser on es van trobar més individus (30%) mentre que a la cova Llarga no se n'ha trobat cap, una dinàmica que s'observa des de 2009. La cova Murada és la colònia més important de *Rhinolophus ferrumequinum* i la cova de ses Abelles presenta la concentració més gran de *Myotis escaleraei*.

Tot i tenir aquestes dades, és complicat poder donar un veredict clar sobre l'estat de conservació de les colònies, ja que mai es pot determinar completament la mida poblacional

de les colònies. El que està clar és que hi ha certs factors que afecten aquestes colònies. Per exemple, la destrucció de refugis, sigui per usos turístics o pel tancament de les cavitats, ha suposat la desaparició de colònies senceres. Un altre dels factors més rellevants és la degradació dels refugis per part dels humans. Aquestes ratapinyades estan adaptades a condicions concretes, sovint relacionades amb la humitat i la temperatura. Els abocaments de fems, les excavacions i les obres modifiquen aquestes condicions, propiciant la desaparició de certes colònies. A tot això, s'han d'afegir els factors naturals com els desprendiments o les inundacions, que són, tot i que en menor importància, un altre factor a tenir en compte en la dinàmica de les colònies de quiròpters. Així doncs, és de vital importància una conscienciació col·lectiva sobre la importància d'aquests refugis per a les ratapinyades de les Balears i un seguiment continu per poder tenir el nombre més gran de dades i una estima cada vegada més robusta de la mida de la comunitat.

Ratapinyada de morro llarg (*Myotis myotis*). © Gilles San Martin

LA SEQUERA I LES ALTES TEMPERATURES PROVOQUEN UNA DISMINUCIÓ EN EL NOMBRE DE LARVES DE FERRERET

Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural

La CAPMN, a través del SPE de la Direcció General de Medi Natural i Gestió Forestal (DGMNGF a partir d'ara), va realitzar durant el 2023 el cens anual de la població larvària del ferreret (*Alytes muletensis*). El resultat del recompte va ser de 17.283 larves, una xifra inferior en comparació amb les dades dels anys anteriors, interrompent la tendència creixent que l'espècie mostrava. Aquesta disminució s'atribueix a les condicions climàtiques del 2023, amb poca pluja i temperatures molt altes, provocant una acceleració en la metamorfosi de les larves en les poblacions situades en zones més càlides. De fet, a causa de la falta de precipitacions, algunes àrees de reproducció es varen trobar totalment seques en el moment del recompte.

A més a més, s'ha de tenir en compte els efectes del temporal Juliette, durant el qual branques, fulles i altres materials van ser arrossegats cap als punts baixos dels torrents. Això va provocar que en alguns llocs de reproducció l'aigua fos molt tèrbola, dificultant la visualització correcta de les larves. El descens observat no es relaciona amb una presència major de serps d'aigua (*Natrix maura*), depredadors coneguts de l'espècie. D'altra banda, és notable la recuperació d'una població que es considerava

extingida, ja que durant una visita de seguiment es van detectar 475 larves.

Els recomptes de les larves es realitzen a cadascuna de les localitzacions de reproducció conegudes, tant a la serra de Tramuntana com al Parc Natural de Llevant, amb l'objectiu de comprendre les tendències poblacionals de l'espècie. El seguiment es porta a terme als gorgs dels torrents i als aljubs durant els mesos de juny i juliol, quan hi ha una major presència de larves. En l'actualitat, el ferreret es troba present en 37 localitzacions, 23 de les quals són artificials, representant aproximadament una quarta part de la població total.

El cens anual de ferrerets és dirigit i coordinat pel SPE, amb la participació activa dels AMAs, de l'Institut Balear de la Natura (IBANAT), del COFIB i del Dr. Samuel Piña, professor del Departament de Biologia i membre del Grup de Recerca d'Ecologia Interdisciplinària de la Universitat de les Illes Balears.

DALT. Cabot de ferreret (*Alytes muletensis*). © CAPMN

BAIX. Ferreret (*Alytes muletensis*). © CAPMN

Alliberació de gatvaires
(*Scyliorhinus stellaris*).
© CAPMN

CONTINUEN LES ACCIONS DEL PROJECTE DE CONSERVACIÓ DEL GATVAIRE

Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural

El 2023 es va continuar amb accions de conservació del gatvaire gràcies al projecte 'Petits Taurons-Acció Stellaris'. Aquest projecte és fruit de la col·laboració entre la CAPMN i les entitats Fundació Palma Aquarium, Save the Med, Sharkmed, Mallorca Preservation Fund, Marilles, Iniciativa Petites Illes Mediterrànies (PIM) i el PNMTAC. A més, també hi col·laboren les confraries de pescadors de Formentera i Cala Rajada, així com Baleària.

Una de les accions va consistir en l'alliberació de 16 gatvaires, a l'octubre, que havien nascut en captivitat gràcies al projecte, a la reserva marina de l'illa del Toro. A l'alliberament hi ha estat present la cap del Servei de Recursos Marins de la CAPMN, Eva Moragues, així com representants i tècnics de les entitats que participen en aquest projecte.

Aquest va ser el segon alliberament d'aquesta espècie que es fa a les aigües de les Illes Balears. El primer va tenir lloc el març de 2023 a la reserva marina de Cabrera, amb un total de 16 exemplars alliberats. Des de l'inici del projecte fa dos anys i mig i fins a l'octubre, havien nascut 208 exemplars de gatvaire als centres de cria implicats. En aquest moment, a més a més, es duia a terme un seguiment rigorós de 160 ous en diferents etapes d'incubació. Amb tot, està previst la introducció d'altres 50 gatvaires en un futur pròxim a Cabrera.

Per altra banda, al novembre es va publicar com a iniciativa del mateix projecte, el còmic *El gatvaire, una història gens espinosa*. Aquesta publicació, il·lustrada pel dibuixant Pau Oliver, té com a principal finalitat captar l'atenció dels més joves mitjançant

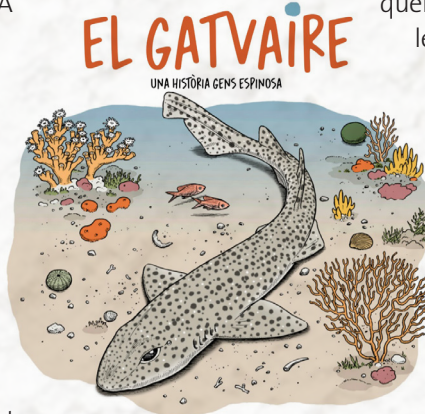
una fusió d'entreteniment i aprenentatge, per conscienciar sobre la importància de preservar la biodiversitat marina.

En total s'han imprès 15.000 exemplars d'aquesta publicació, que s'endinsa en la vida del gatvaire. En el còmic es destaquen aspectes com la seva reproducció a través de les anomenades bosses de sirena i la seva dieta basada en mol·luscos i crustacis. A través d'una narrativa visual, s'exposen les amenaces a les quals s'enfronta aquesta espècie, incloent-hi la sobrepesca i la captura involuntària, factors que han contribuït a un alarmant descens en la seva població. Els còmics es distribueixen entre els participants en activitats d'educació ambiental organitzades per les diferents institucions involucrades en aquesta iniciativa i està disponible en català, castellà a través d'aquest enllaç a la web del SPE de la CAPMN:

https://www.caib.es/sites/proteccioespecies/ca/d/el_gatvaire_una_història_gens_espinosa/

El gatvaire (*Scyliorhinus stellaris*) està classificat com a 'en perill d'extinció' en el Llibre Vermell dels Peixos de les Illes Balears. És un tauró característic de les aigües de la Mediterrània i l'Atlàntic europeu. Amb l'objectiu d'afrontar la crítica situació dels taurons a la Mediterrània, el projecte 'Petits Taurons-Acció Stellaris' va néixer el juny de 2021. Pretén augmentar les poblacions salvatges d'aquests taurons a la mar balear a través de la cria en un ambient artificial controlat, utilitzant les instal·lacions de l'IRFAP-LIMIA, del PNMTAC i de Palma Aquarium.

DALT. Portada del còmic 'El gatvaire, una història gens espinosa'.
© CAPMN

LA CONSELLERIA D'AGRICULTURA, PESCA I MEDI NATURAL ALLIBERA UN EXEMPLAR DE MILANA QUE HAVIA INGRESSAT FERIT AL COFIB

Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural

El març del passat any 2023, el Centre de Recuperació de Fauna Silvestre del COFIB a Mallorca va rebre un avís d'un particular sobre la troballa d'una milana (*Milvus milvus*) ferida al municipi de Campos. Els tècnics del COFIB es van desplaçar per traslladar-la a les seves instal·lacions a Santa Eugènia. Durant l'examen veterinari es va verificar que es tractava d'una femella adulta amb l'ala lesionada i una fractura a la pota.

Després d'un extens procés de recuperació, el SPE de la DGMNGF i COFIB varen informar que l'animal va ser alliberat i equipat amb un emissor de seguiment per satèl·lit, marques alars i anella metàl·lica oficial. Aquestes han estat col·locades amb el suport del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB) i permeten fer el seguiment de l'exemplar. Actualment, vuit mesos després de la seva recuperació i amollada l'animal continua fent vols i, per tant, en bon estat.

Durant el 2023, un total de 30 exemplars d'aquesta espècie amenaçada van ser ingressats al COFIB amb diverses patologies, dels quals 14 es van recuperar i van poder ser alliberats al medi natural. D'altra banda, gràcies al seguiment realitzat

pels AMAs durant la temporada de cria, es van poder extreure 15 polls de la població reproductora de Mallorca. Aquests polls van ser cedits a la comunitat autònoma d'Andalusia per recolzar el projecte de reintroducció i reforç poblacional de l'espècie al parc natural de les Sierras de Cazorla, Segura i Las Villas, a la província de Jaén.

La milana és una espècie catalogada com "En perill d'extinció" al Llistat d'Espècies Silvestres en Règim de Protecció Especial i el Catàleg Espanyol d'Espècies Amenaçades. En l'última revisió del Llibre Vermell dels Vertebrats de les Illes Balears, es classifica com a "Gairebé amenaçada". A més, en el Llibre Vermell de les Aus d'Espanya apareix com "En perill". En l'àmbit internacional, està inclosa en l'Annex 1 de la Directiva d'Aus i en l'Apèndix 2 de la Convenció sobre la Conservació d'Espècies Migratòries.

Milana (Milvus milvus) alliberada després d'haver-se recuperat al COFIB. © CAPMN

LA CONSELLERIA D'AGRICULTURA, PESCA I MEDI NATURAL HABILITA DUES NOVES ÀREES DE CRIA D'AUS AQUÀTIQUES AL PARC NATURAL DE S'ALBUFERA DE MALLORCA

Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural

La CAPMN va habilitar el passat estiu dues noves illetes de cria i descans d'aus aquàtiques al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca. Aquestes illes tenen una forma circular i una superfície conjunta d'aproximadament 200 m². Durant la primavera de l'any vinent, es preveu que diferents espècies d'aus aquàtiques les ocupin per a la nidificació. Fins aleshores, també serviran com a àrea de descans. De fet, ja s'han observat grups d'avisadors (*Himantopus himantopus*), cama-roges (*Tringa totanus*) i cama-verdes (*Tringa nebularia*), entre altres espècies menys freqüents.

Les illes han estat dissenyades per a la zona dels Colombars, afectada pel creixent procés de salinització de s'Albufera. Davant la pèrdua dels canyissars, s'està adaptant aquesta àrea per a noves espècies que la puguin habitar.

Aquest no és el primer cop que es preparen illetes en aquest espai natural protegit. De fet, ja hi ha més de vint, tot i que algunes són més petites que les darreres habilitades. Totes les anteriors han estat ben rebudes per la fauna, i cada any diverses espècies d'aus aquàtiques hi crien, garantint l'èxit de les noves illetes.

Entre les espècies que més les utilitzen per criar hi ha els avisadors (*Himantopus himantopus*), els becs d'alena

(*Recurvirostra avosetta*), els picaplatges camanegres (*Charadrius alexandrinus*) i les llambrítges (*Sterna hirundo*). Més de 200 parelles d'aquestes i altres espècies crien a les illetes.

A més, en una de les illetes, s'ha deixat créixer vegetació de saladines i salicornies per tal que la rosseta (*Marmaronetta angustirostris*), un ànec típic de zones salobres en perill d'extinció, pugui fer els seus nius allà.

Aquesta actuació és part del "Projecte per a la millora de l'hàbitat de nidificació de la rosseta (*Marmaronetta angustirostris*)", presentat pel Servei de Protecció d'Espècies de la CAPMN al Fons del Patrimoni Natural i Biodiversitat per a espècies en situació crítica (2022), i executat pel Consorci per a la Recuperació de la Fauna de les Illes Balears (COFIB), amb la col·laboració de l'equip de gestió del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca. El cost total de l'actuació ha estat de 36.300 euros, amb un 80% finançat per l'Estat i un 20% per la comunitat autònoma, aprovat a la Conferència Sectorial de Medi Ambient el 20 de juny de 2022.

DALT. Noves illetes de cria d'aus aquàtiques a s'Albufera. © CAPMN

BAIX. L'avisador (*Himantopus himantopus*) ha sigut dels primers usuaris de les noves illetes de cria. © SEO/BirdLife

QUARANTA-SET TORTUGUES MARINES VAREN SER ALLIBERADES A LA MAR EL PASSAT NOVEMBRE

Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural

Durant l'estiu passat varen néixer 47 tortugues marines, producte dels programes de conservació de la CAPMN. D'aquestes es varen alliberar de manera simultània 28 exemplars a la platja d'Es Cavallet (Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera), procedents dels nius de Santa Eulària des Riu i de la platja de Ses Salines, i 19 exemplars a la platja de Cala Millor (Mallorca), que van néixer en el niu que va tenir lloc en aquesta mateixa platja el mes de juliol. Recordem que dels cinc nius registrats aquest estiu a les Balears, amb un total de 413 ous, van néixer 195 cries.

Segons el programa *Head Starting*, l'alliberament d'aquests exemplars al seu entorn natural hauria de posposar-se fins a l'estiu d'enguany, quan les tortugues haurien assolit un pes superior a 1 kg. Malgrat això, com a primera mesura, s'ha optat per alliberar 47 exemplars que ja pesen al voltant de 70 grams,

cinc vegades més del que pesaven en néixer (12-15 grams). Els altres 145 exemplars, nascuts a l'Arxipèlag aquesta temporada, formen part de l'anomenat programa *Head Starting*, que implica una criança en un entorn artificial controlat durant 10 i 12 mesos, on les tortugues són alimentades de manera que simuli els canvis que experimentaríen en la natura. Aquest programa està coordinat i implementat pel departament de Fauna Marina del COFIB, sota la supervisió del SPE de la DGMNGF. Es desenvolupa a les instal·lacions de l'IRFAP-LIMIA, ubicades al Port d'Andratx. A més, hi col·laboren la Fundació Palma Aquarium, el Centre de Visitants de Cabrera,

DALT. Moment de l'amollada de tortugues a Cala Millor. © CAPMN

BAIX. Cries de *Caretta caretta* fent el seu darrer esforç fins a arribar a la mar. © CAPMN

l'Oceanogràfic de València, el CRAM de Barcelona i l'Aquari de Sevilla. Tots aquests centres han estat en la tasca d'acollir les tortugues nascudes a les Balears l'estiu de 2023.

La temporada de nidificació de tortugues marines del 2023 va començar amb el primer niu registrat a Mallorca el 6 de juny a la platja de Can Pere Antoni. Els nius següents es van trobar un mes després a la platja de Cala Millor, també a Mallorca, i després als nius d'Es Figuerat, Santa Eulària des Riu i Ses Salines, a Eivissa. A més, durant la temporada es van observar diversos intents de nidificació sense èxit per part de tortugues adultes en altres platges de les Illes Balears, com ara la platja de Cala Tuent o Cala Domingos, a Mallorca.

La tortuga marina *Caretta caretta* és una espècie classificada com a Vulnerable en el Catàleg Espanyol d'Espècies Amenacades. Tradicionalment, aquesta espècie solia reproduir-se al Mediterrani Oriental, però a principis del segle XXI ha començat a nidificar al Mediterrani occidental, probablement a causa de l'augment de la temperatura del mar. És crucial la col·laboració de tota la ciutadania per a la conservació d'aquesta espècie, especialment durant els mesos de maig a octubre, per a detectar precoçment nius, femelles nidificant o cries que neixen a les platges.

En cas de detectar algun d'aquests esdeveniments, és molt important avisar immediatament al 112 per activar el protocol d'atenció i poder obtenir dades.

DAIT. Personal present a l'amollada a Cala Millor amb el Conseller d'Agricultura, Pesca i Medi Natural, Joan Simonet. © CAPMN

BAIX. Personal present a l'amollada a Es Cavallet amb la Directora General de Medi Natural i Gestió Forestal, Anna Torres. © CAPMN

El Projecte d'Actuacions per a la Recuperació d'Espècies Silvestres II (ARES II) conté quinze d'iniciatives de conservació de la fauna i la flora més amenaçada de les Illes Balears, i ha estat contractat per la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural a SEO/BirdLife. S'executa entre el 2021 i el 2024.

Ciberespècies és el butlletí electrònic del Servei de Protecció d'Espècies.

L'època III s'enmarca dins el projecte ARES (Actuacions per a la Recuperación d'Espècies Silvestres) que el Servei de Protecció d'Espècies ha contractat a SEO/BirdLife.

La seva distribució es fa per correu electrònic i també estan disponibles a la plana web del Servei dins aquest enllaç:

<https://www.caib.es/sites/proteccioespecies/ciberespecies-75778/>

**Govern de les
Illes Balears**

Conselleria d'Agricultura,
Pesca i Medi Natural

SEO BirdLife